

Nr 19.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att iordningställa vissa åbolägenheter.

(2:a avd.)

I en till riksdagen den 21 februari 1947 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 85, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva att för iordningställande av åbolotterna å kronan tillhörigt område av egendomen Fogelstad med underlydande fastigheter i Julita socken, Södermanlands län, nödiga kostnader må bestridas med jordfondens medel.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet, i den mån ej därför redogöres i det följande, hänvisa till propositionen.

Den 15 juni 1934 antog Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande (prop. nr 268, r. skr. nr 349) ett av Svenska kvinnors vänsterförbund och Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund gjort erbjudande att till kronan med äganderätt överlåta ett av Elisabeth Tamm till förbunden skänkt område om cirka 45,9 hektar åker och 4,9 hektar hagmark av egendomen Fogelstad med underlydande fastigheter i Julita socken, Södermanlands län. Vid gåvan hade knutits det villkoret, att området skulle styckas i för jordbruksändamål lämpligt stora lotter att under åborätt, som icke kunde lösas, upplåtas åt för detta ändamål lämpliga, i jordbruksarbete kunniga arbetslösa eller i övrigt medellösa personer. Sedan Kungl. Maj:t den 28 juni 1935 förordnat, att området skulle ställas under domänstyrelsens förvaltning samt delas i fem närmare angivna lotter, upplåts området genom länsstyrelsens i Södermanlands län försorg i fem åbolägenheter med tillträdesdag den 14 mars 1936. I samband med tillträdet beviljades varje åbo ett jordbruksegnahemslån å 9 000 kronor och ett premielån för nybyggnad av bostadshus och ekonomibyggnader å 1 500 kronor. Enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t (1937 års statsverksprop. bil. 8, p. 13, r. skr. nr 93) lämnades av statens jordnämnd till en var av åborättsinnehavarna för anskaffande av jordbruksinventarier, utsåde m. m. ett lån ur arrendelånefonden å 4 000 kronor. Även krislån till belopp, varierande mellan 600 kronor och 1 500 kronor, beviljades åborättsinnehavarna.

Sedermera ha till jordbruksdepartementet inkommit ett flertal framställningar rörande åbolägenheterna. Sålunda ha åborättsinnehavarna i en i maj

1942 till departementet inkommen skrift hemställt, att lägenheterna måtte genom statens försorg bliva elektrifierade. Svenska kvinnors vänsterförbund och Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund ävensom Elisabeth Tamm, i egenskap av ursprunglig donator, ha i en skrift, som i juni 1943 inkommit till departementet, anhållit att donationsvillkoren finge så tillvida ändras, att ur dessa skulle utgå orden arbetslösa eller i övrigt medellösa, i följd varav bestämmelsen skulle komma att innehålla, att åborätt skulle upplåtas åt lämpliga, i jordbruksarbete kunniga personer. I en i maj 1944 till jordbruksdepartementet inkommen skrivelse har länsstyrelsen i Södermanlands län hemställt om ändring i det av förbunden överlåtna jordområdets uppdelning i åbolägenheter. Av den utredning, som förebragtes i anledning av nu nämnda framställningar, framgår att fyra av de fem åborättsinnehavarna icke varit i stånd att på tillfredsställande sätt erlagga avgälder samt amorteringar och räntor å erhållna lån. Det hade icke varit möjligt för åborättsinnehavarna att bekosta elektrifiering av åbolägenheterna eller ställa säkerhet för därav föranledda kostnader, och elektrifiering med därav följande reducering av jordbrukets driftskostnader hade därför icke kommit till stånd. På grund av de ekonomiska svårigheterna hade fyra av åborättsinnehavarna lämnat sina lägenheter. En av dem hade år 1945 försatts i konkurs. Till betalning förfallna oguldna avgälder, amorteringar och räntor för de fyra lägenheter, vilkas innehavare haft särskilt stora svårigheter, hade den 1 januari 1946 uppgått till belopp, varierande mellan 1 300 och 4 200 kronor, medan motsvarande belopp för den femte åborättsinnehavaren utgjort endast något mer än 100 kronor. Sistnämnda åbo hade sannolikt varit den ende, som vid tillträdet i någon mån haft egna tillgångar, och han hade därjämte troligen erhållit bistånd av sina barn.

På grund av vad som framkommit vid utredningen uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 25 januari 1946 åt egnahemsstyrelsen att skyndsamt verkställa den ytterligare utredning, som kunde finnas erforderlig i syfte att få till stånd en förenklad administration av ifrågavarande åbolägenheter och i olika avseenden bereda lägenheterna större ekonomisk bärkraft.

I skrivelse av den 29 november 1946 har egnahemsstyrelsen inkommit med utredning och förslag i ämnet, varjämte styrelsen sedermera överlämnat yttranden från Svenska kvinnors vänsterförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund och Elisabeth Tamm ävensom innehavaren av en av åbolägenheterna, Axel Karlsson. Över egnahemsstyrelsens utredning och förslag ha efter remiss yttranden avgivits av statskontoret, domänstyrelsen, riksräkenskapsverket, länsstyrelsen i Södermanlands län samt hushållningssällskapets förvaltningsutskott i samma län.

Egnahemsstyrelsens förslag innebär följande.

Ifrågavarande jord borde överflyttas från statens domäners fond till den av egnahemsstyrelsen förvaltade jordfonden. Länsstyrelsens i Södermanlands län befattning med åbolotterna borde upphöra och i stället borde dessa ställas

under egnahemsstyrelsens tillsyn och förvaltning. Därest en sådan överflyttning icke kunde äga rum utan ändring i lagen den 4 juni 1926 om upplåtelse under åborätt av viss jord, borde en utredning företagas i syfte att få till stånd en dylik ändring. Lägenheternas bärkraft borde ökas genom förändrad uppdelning av jorden samt genom lägenheternas elektrifiering. Därest länsstyrelsens befattning med lägenheterna överflyttades till egnahemsstyrelsen, borde förordnas, att lägenheterna skulle vara slutligt redovisade på arrendeegnahmetsfonden samt att kostnaderna för förslaget genomförande, vilka kunde förskötteras från jordfonden, skulle täckas från medel, som anvisats under arrendeegnahmetsfonden. Dessa kostnader kunde beräknas till omkring 10 500 kronor. Donationsvillkoren borde ändras på föreslaget sätt.

Efter redogörelse för motiveringen till egnahemsstyrelsens förslag samt de över förslaget avgivna yttrandena har *chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld*, anfört och föreslagit följande:

»Sedan förutnämnda donation mottagits av statsmakterna, förordnade Kungl. Maj:t, i enlighet med en av den ursprungliga donatorn uttryckt önskan, att uppdelningen av jorden skulle ske på sådant sätt, att fem ungefär likvärdiga åbolägenheter bildades. Av utredningen torde emellertid framgå, att lägenheterna icke varit tillräckligt stora för att de skulle kunna giva sina innehavare och dessas familjer deras försörjning samtidigt som avkastningen från lägenheterna lämnade medel till förräntning och amortering av det i dem nedlagda kapitalet. En utvidgning av lägenheterna synes därför önskvärd och torde lämpligen kunna ske genom att jorden omfördelas så att förslagsvis endast tre lägenheter bildas. Frågan härom torde jag framdeles, sedan riksdagen tagit ståndpunkt till vad jag i det följande kommer att föreslå, ånyo få anmäla för Kungl. Maj:t.

Att betydande olägenheter uppkomma till följd av att ett flertal olika myndigheter ha att befatta sig med åbolägenheternas administration synes uppenbart. Särskilt framträdande torde dessa olägenheter bliva vid ett iordningställande av fastigheterna i samband med genomförandet av en ändrad indelning. Att sammanföra administrationen till egnahemsstyrelsen torde dock påkalla ändringar i åborättslagen. Frågan härom synes till en del sammanhänga med vissa spörsmål rörande jordbrukets rationalisering och torde därför icke lämpligen böra upptagas till behandling i detta sammanhang. Emellertid synes det mig ändamålsenligt att egnahemsstyrelsen i samarbete med de övriga myndigheter, som skola handhava ärenden rörande lägenheterna, föranstaltar om de åtgärder, som erfordras för deras iordningställande. Dessa åtgärder torde egnahemsstyrelsen icke kunna bekosta med medel, som stå till styrelsens förfogande. Då det synes angeläget, att lotterna snarast bringas i ändamålsenligt skick, torde det vara lämpligt att bemyndigande utverkas av riksdagen att bestrida kostnaderna från jordfonden.

Mot framställningen om ändring i donationsvillkoren torde icke vara något att erinra.»

Utskottet. Utskottet har icke något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag och hemställer förty,

att riksdagen må bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 21 mars 1947.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar Tjällgren, Carl Edmund Eriksson, Anderberg, friherre Beck-Friis, herrar Näslund, Dahlström, Svedberg och Isaksson; samt

från andra kammaren: herrar Andersson i Löbbo, Andersson i Tungelsta, Carlström, Mäler, Lundbom, Pettersson i Rosta, Andersson i Hyssna och Stattin.
